

## ІННОВАЦІЇ ТА ІНВЕСТИЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ

**Подунай В.В.**

*асистент кафедри міжнародної економіки,  
Донецький національний університет*

### ТЕОРЕТИЧНЕ ПІДГРУНТЯ ВИЗНАЧЕННЯ ГЛОБАЛЬНИХ НАУКОВО-ТЕХНОЛОГІЧНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ

Проблема трансформації економічних відносин в постіндустріальному суспільстві залишається актуальною в економічній науці і практиці. Така значимість визначається декількома основними обставинами. По-перше, істотний технологічний зліт провідних країн зумовлює наступ постіндустріальної цивілізації, яка за своєю структурою відрізняється від епохи індустріалізації. Країнам, що розвиваються належить вирішити проблему самовизначення і знайти місце в постіндустріальному світі. По-друге, сучасний економічний розвиток суспільства багато в чому обумовлений прогресом у науково-технологічній сфері. Відбувається активний перехід суспільства в інформаційну фазу, а суб'єкти господарювання діють в новому середовищі «економіки знань». По-третє, глобальні економічні та соціальні процеси вимагають виокремлення тих економічних відносин, які створюють простір для активної діяльності не тільки державних і громадських структур, а й кожної людини окремо як основного суб'єкта економічних відносин. По-четверте, трансформації економічних відносин в більшості країн пострадянського простору були асинхронні інституціональним перетворенням, без вибору пріоритетних напрямків соціальної та регіонально-галузевої політики. Поглиблена розробка теорії трансформацій економічних відносин в постіндустріальному суспільстві, їх внутрішнього змісту і зовнішніх форм прояву необхідна для уточнення та прогнозування соціально-економічного розвитку та виокремлення тенденцій формування та розвитку економіки знань в системі науково-технологічних трансформацій.

Все це актуалізує проблему трансформації економічних відносин у суспільстві.

*Трансформація* (від лат. *transformation*) – перетворення, видозміна. У суспільних науках це поняття набуло значного поширення в другій половині ХХ ст. для характеристики новітніх процесів, пов'язаних з радикальними структурними змінами національних економік. Трансформація трактувалась як процес подолання істотних елементів старого порядку та формування нового якісного стану економічної системи.

Відомий російський економіст Т. Заславська надає таке визначення цього економічного явища. Трансформаційний процес – поступове, відносно мирне, але разом з тим глибоке і відносно швидке перетворення соціальної природи суспільства, обумовлене насамперед не зовнішніми факторами, а внутрішніми потребами системи [3].

Сучасні українські вчені розглядають трансформацію як взаємно стимулюючі зміни моделей соціальної дії, з одного боку, і функціонування соціальних інституцій, пов'язаного з навмисним, цілеспрямованим впливом номінальних настанов (формальних норм, процедур або правил) – з іншого [5].

Представники сучасної російської школи під трансформацією розуміють дію або процес зміни форми, вигляду, природи або характеру суспільства або окремої структури. Трансформація означає перетворення сутнісних компонентів соціуму, всіх сторін сфер суспільного життя [4].

Аналіз засвідчує, що нині поняття «трансформація» тлумачиться досить широко й застосовується до всіх типів істотних змін основних структур та систем певного суспільства. При цьому серед зарубіжних та вітчизняних науковців немає єдності щодо розуміння сутності процесу трансформації економічних систем. Аналіз літератури за напрямом цієї проблеми надав змогу запропонувати порівняльну характеристику визначення поняття «трансформація», що наведено у таблиці 1.

Таблиця 1

**Порівняльна характеристика визначення  
поняття «трансформація»**

<b>Вчений</b>	<b>Визначення</b>
М. Штігер	Глобальні трансформації – об'єктивний процес стандартизації та уніфікації норм, технологій, практик, спрямованість яких є очевидною – мінімізація державних бар'єрів для прискореного переміщення фінансів, товарів, послуг, робочої сили, ідей, образів, а також інших матеріальних і символічних цінностей [1].
Ю. Яковець	Трансформація – перетворення суспільної (соціальної) системи того чи іншого масштабу, глибини, спрямованості, викликане внутрішніми або зовнішніми факторами або їх комбінацією [6].
Н. Гражевська	Трансформація у широкому розумінні – всезагальна форма розвитку економічних систем, пов'язана з їх еволюційними та революційними перетвореннями, постійними переходами від стійкого до нестійкого стану й навпаки. Трансформація у вузькому розумінні – внутрішня складова еволюційного процесу, пов'язана з порушенням рівноваги та поступовості на шляху оновлення системи у ході стрибкоподібних якісних перетворень [2].

Таким чином, категорія трансформації в загальноприйнятому розумінні означає зміну форм життєдіяльності суспільних систем на різних фазах їх життєвого циклу. Трансформація форми має своєю підставою трансформацію змісту тієї чи іншої суспільної системи, її структури та функцій, що виконуються. Морфологічна структура відповідає її функціональній структурі та змінюється разом з останньою. Змінюються зовнішні та внутрішні умови розвитку економічних і соціальних систем. Поняття трансформації включає певний вольовий, свідомий початок. Трансформація соціальних систем здійснюється людьми і є результатом їх колективних дій, хоча часом результат багато в чому несподіваний для учасників цього процесу, хоча при цьому він об'єктивно зумовлений закономірностями розвитку суспільства, його взаємодією з динамікою природи.

Можна виокремити технологічні важелі глобальних трансформацій суспільства, а саме: знання, інновації, технології, зміни технологічних укладів, науково-технічні революції та інші. Таким чином, трансформаційні зрушення, які відбуваються у глобальному середовищі протягом останніх десятиліть можна віднести до технологічної трансформації.

Технологічні трансформації служать вихідним пунктом формування та розгортання технологічних циклів різної тривалості і нерозривно взаємопов'язані з економічними циклами, утворюють єдину систему прогресу суспільства, його руху від ступеня до ступеня.

Технологічні революції, зміна технологічних способів виробництва раз на кілька століть служать початком (цивілізаційного) становлення нового понаддовгострокового технологічного циклу, технологічного способу виробництва і чергового економічного ладу. Такий характер носила промислова революція останньої третини XVIII – початку XIX в., що мала місце в Англії і потім охопила економіку всього світу. Такий характер глибокої технологічної трансформації першої половини XXI ст., яка стане базою для становлення постіндустріального технологічного способу виробництва і інтегрального економічного ладу.

Узагальнюючи вищевикладений матеріал, на основі порівняльної характеристики визначення поняття «трансформація», аналізу теоретичних поглядів представників різних шкіл політичної економії на проблему трансформації економічних систем та виокремлення домінуючих факторів, що сприяють трансформації, можемо запропонувати власне визначення поняття глобальних науково-технологічних трансформацій, під якими будемо розуміти об'єктивний процес послідовного переходу глобальної економічної системи до збільшення використання факторів виробництва наступного технологічного укладу, що призводить до зміни їх співвідношення та формування нової парадигми соціальних, економічних та технологічних відносин.

Визначальною ознакою сучасності є ускладнення структури економічних систем, прискорення науково-технологічних змін та збурення глобалізації господарського життя суспільства. В числі домінуючих тенденцій сучасного етапу світового економічного розвитку – загострення протиріч глобалізації, поглиблення та якісні зміни міжнародного поділу праці, посилення взаємозалежності національних економік. На тлі невпинного науково-технічного

прогресу, іманентною рисою світової економіки стала трансформація глобального інноваційного простору.

Проведений аналіз теоретичних підходів до визначення поняття «трансформація» дав змогу не лише вивчити тлумачення та класифікацію цієї категорії, але й виокремити складові елементи процесу трансформації. Обґрунтовано, що саме фактор науково-технологічного розвитку є найбільш стимулюючим аспектом розвитку глобальних трансформаційних процесів. Це дало змогу запропонувати авторське визначення поняття «глобальна науково-технологічна трансформація». Це дало змогу зробити висновок, що людство зараз знаходиться на порозі другої глобальної науково-технологічної трансформації, результатом якої має стати низка перетворень: перехід до шостого технологічного укладу, формування економіки знань і, як результат – перехід до постіндустріального суспільства.

### **Список використаних джерел:**

1. Steger M. B. *Globalization: A Very Short Introduction* / Martin Steger. – Oxford.: Oxford University Press, 2003. – 168 p.
2. Гражевська Н. І. Системна трансформація економіки в сучасному парадигмальному контексті / Н. І. Гражевська // Вісник Київського національного університету ім. Тараса Шевченка. Серія Економіка. – 2006. – № 86–8. – С. 7-10
3. Заславская Т.И. О субъектно-деятельностном аспекте трансформационного процесса // Кто и куда стремится вести Россию? Актеры макро-, мезо- и микроуровней современного трансформационного процесса. М., 2001.
4. Трансформация экономических систем: теория и практика: Автореф. дис. д-ра екон. наук: 08.00.01 [Електронний ресурс] / Л.П. Стеблякова; Моск. гос. ун-т им. М.В. Ломоносова. – М., 2006. – 34 с. – рус.
5. Шаповаленко М. В. Политическое развитие современных переходных общества: теоретические подходы и основные тенденции: [монография] / Шаповаленко М. В.– Харьков: Изд-во Харьков. нац. ун-та внутр. дел, 2007. – 340 с.
6. Яковец Ю. В. Глобальные экономические трансформации XXI века / Ю. В. Яковец. – М. :Экономика, 2011. – 382 с.